

Abstrakt

Název: Lidská přirozenost jako úkol člověka. K pojetí lidské přirozenosti v *Etice Nikomachově*

Autor: Mgr. Stanislav SYNEK

Katedra: Fakulta humanitních studií, Universita Karlova, Praha

Školitel: prof. PhDr. Jan SOKOL, Ph.D., CSc.

Abstrakt: Práce je filosofickou interpretací Aristotelovy *Etiky Nikomachovy*. Etiku chápe nikoli jako normativní nauku, jejímž primárním smyslem je hledání pravidel, které by měly „vést“ či „usměrňovat“ lidský život, ale jako tázání, které hledá odpověď na otázku, co je lidská přirozenost, resp. co je tím, oč v lidském životě nakonec běží. V případě Aristotela je tímto nejvyšším cílem tzv. blaženost či štěstí (EUDAIMONIA), jehož dosahujeme skrze nabytí a uskutečňování „skvělosti“ (ARETÉ). Práce se proto soustředí na výklad těchto dvou témat včetně širokých souvislostí, v nichž je Aristotelés pojednává.

První kapitola se nejprve snaží ukázat, jakým způsobem Aristotelés otázku po „šťastném životě“ klade a jak jí vůbec rozumět. Ústředním motivem jeho úvahy je myšlenka, že přirozenost člověka se nejvíce projevuje v *úsilí* o dosažení jakéhosi „*cíle*“, a nikoli jako slepá síla, která kauzálně působí nutné a nevyhnutelné účinky. Proto je jeho pojetí přirozenosti *teleologické*, což znamená, že přirozenost není pouze to, s čím se bytost narodí a co nutně předznamenává její vývoj, ale spíše to, co hledá skrze své *vlastní* vnitřní úsilí, k čemu má svým životem teprve dospět.

Ve druhé kapitole se snažíme ukázat, že toto úsilí je hledáním „toho nejlepšího“. Jeho cílem je tedy jakási „dokonalost“, která se v oblasti lidského jednání projevuje jako „ctnost“ či „skvělost“ (ARETÉ). Právě „skvělé“ činy nás podle Aristotela směřují k tomu, co je nám skutečně přirozené, právě skrze ně nabýváme lidského štěstí (EUDAIMONIA). Skvělost však není teoretický koncept, nýbrž je to vždy duševní dispozice konkrétního člověka, která se projevuje v jeho činech a ve způsobu, jakým je s to rozumět proměnlivým situacím jednání.

Právě schopnost porozumět proměnlivým situacím jednání a určit v nich, co je „právě teď a tady“ tím nejlepším, se ukazuje jako jedna z klíčových podmínek lidského štěstí. Lidský život se totiž odehrává ve sféře, kde věci „mohou být jinak“, pro který proto není možné stanovit vždy platná obecná pravidla, jejichž pouhé dodržování by stačilo k tomu, aby člověk jednal dobře. S touto nahodilostí se potýká i řada dalších lidských činností: např. dobrý lékař není ten, který má vědění o příčinách nemoci a jejich průběhu, ale ten, kdo je schopen určit, co je „to nejlepší“ v konkrétní chvíli pro daného pacienta. Přes mnohé podobnosti se však hledání „toho nejlepšího“ v etice liší, což se snaží ukázat třetí kapitola. Kapitola následující se pak pokouší interpretovat, jakým způsobem člověk nabývá poznání toho, co je dobré, resp. nejlepší: co je takřkajíc „počátkem jednání“.

Jednou z vlivných a přesvědčivých odpovědí na otázku, co je hlavním motivem jednání, je hédonismus, čili přesvědčení, že tím, čeho se „přirozeně“ vždy snažíme dosáhnout, je v první řadě slast. Čtvrtá kapitola se proto věnuje právě tomuto tématu. Ukazuje, že pro Aristotela má slast v dobrém lidském životě své důležité a nezastupitelné místo, zároveň však pro něj představuje velké nebezpečí, jemuž je třeba důsledně čelit.

Člověk je pro Aristotela přirozeně společenská bytost, která nemůže dosáhnout svého cíle bez společnosti druhých lidí. Šestá kapitola proto ve stručnosti představuje Aristotelovo pojetí přátelství a poukazuje na jeho hlubší souvislosti. Znovu se pak vrací do hry otázka principů či počátků jednání a ukazuje se, že klíčovým motivem, který nás vede na cestě za dosažením naší přirozenosti, je krása a že právě schopnost rozlišovat krásu od příjemnosti je jednou z důležitých podmínek dobrého života.

V sedmé kapitole se snažíme poukázat na rozpor v lidské přirozenosti, který následně vyvolává nejasnosti ohledně posledního určení člověka. Jde o rozpor – či napětí – mezi lidským (potažmo zvířecím) a božským. Jak se zdá, Aristotelés je v tomto smyslu pod silným vlivem Platóna, u něhož je právě „připodobnění se bohu“ hlavním motivem a posledním určením lidského života.